

Tale til Sammy

Første gang jeg hørte Sammys beretning var på et møte i Buchenwaldforeningen november 2011. En liten, hvithår mann gikk opp på talerstolen. Han hadde på forhånd gitt beskjed om at foredraget varte en time, eller var det halvannen? Jeg syntes det hørtes lenge ut, men han sa at det var tiden det tok å fortelle den historien, som begynte slik: . "Jeg er født i 1923, på Nordstrandi Oslo, og hadde en fin ungdom og oppvekst." Jeg har hørt mange beretninger om nazismens og rasismens ugjerninger, men ingen har gjort større inntrykk. Ikke fordi det han fortalte var ukjent, men måten han fortalte om det på, perspektivet han hadde og at det i noen av situasjonene han beskrev også fantes et valg for den unge gutten som, på grunn av politiske omstendigheter plutselig befant seg midt i et ondt eventyr,

Sammy forklarte sin overlevelse med flaks. Jo. Men det var også at han så muligheter der andre ville gitt opp. Som da han og vennen Sachnowitz i mangel av mat drømte om måltidene de skulle spise når de kom hjem, eller når de hadde det som verst, delte gode minner fra barndommen. Eller da pasienten Sammy begynte å tømme dobøtter, og hjalp til når han så sitt snitt, så de ønsket å beholde ham på sykestuen som medhjelper. Eller da han, etter å ha overlevd dødsmarsjen fra Auschwitz, kom til Buchenwald og gjennom et piggtrådgjerde gjenkjente en skolekamerat fra Nordstrand skole og ropte: Erik! Som vel fikk et av sine livs sjokk da han skjønnte at denne muselmannlignende gutten var Sammy Steinmann fra Nordstrand skole. Noe som igjen førte til at Erik Mollo Christensen og de norske studentene samlet inn mat til de norske jødene, så de skulle komme til hektene igjen.

Sammys beretninger var fulle av episoder så usannsynlige, at hadde det vært et spillefilmmanus, så ville de blitt strøket fordi dramaturgen ville ment det var for drøyt. Som at Sammy, like etter tilbakekomsten til Oslo fikk anledning til å se på Quisling, som satt på cella på Møllergata 19. Kan man tenke seg et mer dramatisk øyeblikk, enn når denne nettopp hjemvendte unge mannen, en av ni overlevende fra Donau-deportasjonen, gjennom en luke ser på den store "føreren" som for mange var selve symbolet for forfølgelsen og forsøket på en

etnisk rensing som hadde påført Sammy to og et halv år i helvete. Men, beretter han: Men jeg følte ikke hat, ikke ønske om gjengjeldelse. Jeg tenkte bare at der inne satt han, mens jeg sto utenfor som en fri mann.

Og der var Sammys storhet, og kanskje også hans overlevelseskraft: Ønsket om å forbli en fri mann, og ikke la seg fange av hat og ønsket om hevn. Og det var kanskje også en av grunnene til at han i mange år ikke ville snakke om det han hadde opplevd..

Som han så ofte sa: Jeg har vært i Auschwitz én gang, det var nok. Det sa han også da vi ønsket å filme ham der. Det var nok tanken på alle de som ikke hadde overlevd som gjorde at han klarte å overvinne motviljen, og reise tilbake tross alt, flere ganger, og siste gang i 2012 da vi filmet "Trikken til Auschwitz".

Men grunnen til at vi ville lage den filmen, var jo at vi gruet oss til nettopp dette øyeblikket nå, da han ikke lenger er blant oss,, til å fortelle, på sin briljante måte. At dette svarte kapitlet igjen kunne risikere å gli inn i glemslen, så folk ville si at "det der kan umulig ha skjedd. Ikke her, i Norge."

Så vi er dypt takknemlige for at han, og Henny, ble med oss på det som skulle bli den siste turen tilbake til Auschwitz. og at denne og andre filmer finnes. Sammy ga mye, men når han var tilstede på visningene fikk han også mye tilbake. Når han var tilstede kom ungdommene bort til ham med blikk som var han en rockestjerne, eller helgen. De ville snakke med ham, ta ham i hånden. Jeg husker særlig en ung innvandrer gutt som etter lange overveielser tok mot til seg og gikk bort til ham, bukket sa: "Respekt. Nå forstår jeg jødene mye bedre." Ved en skole i Fredrikstad ga læreren elevene anledning til å skrive hva de tenkte om filmen på anonyme lapper de la i en brevkasse, og som vi siden fikk tilsendt. Jeg så igjen på disse lappene igår, og på en av dem sto det skrevet med store blyantbokstaver:

"Hadde vært utrolig stolt om jeg hadde vært Samuel. Være så tøff over så lang tid."

Vi vil huske deg, Sammy, gjennom dine beretninger, gjennom ditt nærvær og din fortellerkunst. Å arbeide med deg var en glede, du hadde en tålmodighet og en

tilstedeværelse man er heldig når man finner hos profesjonelle skuespillere. Det var vel ingenting du var mer stolt av enn familien din, og ekstra stolt var du av at Cecilie gjør det som bra som .skuespiller, og jeg tror nok det fantes ikke så rent lite av det talentet også hos deg.

.Jeg er svært glad for at Sammys beretninger nå finnes i mange formater og versjoner, både her på HLsentret og andre steder. "Trikken til Auschwitz" har til nå vært vist på TV i Norge, Sverige og Danmark. Bare i Norge og Sverige er den sett av over en million mennesker, og NRK har nettopp fornyet lisensen sin, så den vil kunne sees i lang tid fremover. Så om Sammy kan det sies, som Håvamål sa om de store høvdinger:

Døyr fe;

døyr frendar;

døyr sjølv det same.

Men ordet om deg aldri **døyr**,

vinn du eit gjetord gjævt.